

EMILI GIRALT I RAVENTÓS: ENTRE LA DEMOGRAFIA, LA HISTÒRIA AGRÀRIA I EL PENEDEÈS. NOTA BIO-BIBLIOGRÀFICA

RESUM

El doctor Emili Giralt i Raventós (Vilafranca del Penedès 1927 - Barcelona 2008) ha estat un penedesenc que transcendeix l'estricta àmbit local o regional. Però això ho ha fet sense deixar mai de tenir presents els seus orígens, la qual cosa impregna tota la seva obra i també el seu mestratge. Les pàgines que segueixen no pretenen ser un recull exhaustiu de la bibliografia d'Emili Giralt. Per això el lector pot adreçar-se a altres publicacions.⁽¹⁾ El que pretenc és donar una pinzellada sobre les línies fonamentals de treball que ha seguit l'impulsor de la Història Agrària al nostre país tot citant-ne els treballs més rellevants.

ABSTRACT

Doctor Emili Giralt i Raventós (Vilafranca del Penedès 1927 - Barcelona 2008) was someone born in the Penedès Region whose life goes beyond the strictly local or regional scope. However, Doctor Giralt has never abandoned his own origins and this is perceived throughout his whole work and his mastership. The pages to follow do not aim at becoming a thorough collection of Emili Giralt's bibliography. If interested, the reader can refer to other publications. What I pretend here is to browse the fundamental lines of work followed by the promoter of the History of Agriculture in our country by quoting his most relevant works.

De fet, Emili Giralt i Raventós va començar el seu treball de recerca i la seva producció escrita com molts dels que actualment ens dediquem, d'una manera o altra, a l'estudi de la història al nostre país, és a dir, partint de l'àmbit i dels mitjans de comunicació locals. Cal entendre el context en què s'inicià perquè Giralt va haver d'utilitzar aquells que tenia disponibles en els anys més durs del franquisme, anteriors a l'explosió econòmica dels anys seixanta. Efectivament, Giralt devia ser un estudiant inquiet, ja que fins i tot abans d'entrar a la Universitat de Barcelona, va començar a fer recerca i a publicar alguna cosa al setmanari *Acción Católica*, de Vilafranca. Aquesta primera producció d'àmbit estrictament local es va allargar fins al 1951, any en què es llicencià. Des del meu punt de vista tot i que es tracta d'articles breus –excepció feta d'un exemplar mecanografiat datat el 1945, que es troba dipositat a l'Arxiu Bibliogràfic Pere Regull del Museu de

Vilafranca, i titulat *El bandolerisme al Penedès durant el segle XVII*–, tenen el seu interès perquè ja prefiguren algunes de les que seran les seves preocupacions posteriors: l'evolució demogràfica de les poblacions i els moviments socials de base agrària. En aquest sentit, aparegueren a *Acción Católica* els articles “La Vilafranca del siglo XVII” (1944), “El Jurat en Cap de Vilafranca és empresonat el 1612” (1946), “El Penedès en l'obra geogràfica de Pere Gil S.J. (1551-1622)” (1950), “La población de Vilafranca desde 1605 a 1717” (1951). Cal destacar el fet que una part d'aquests articles van veure la llum en català, malgrat la repressió existent a l'època contra la nostra llengua.

Allò que va permetre que Emili Giralt passés de la simple publicació d'algunes píndoles de la història local en una publicació vilafranquina –fet molt lloable, d'altra banda– a desenvolupar tot un treball de recerca d'àmbit més general fou el seu pas per la Universitat de Barcelona, on va rebre el mestratge de Jaume Vicens i Vives. En una entrevista publicada el 2001 a la revista *Dyonisos*, Giralt encara recordava el caràcter obert de Vicens –cosa rara en el professorat universitari de l'època– i com aquest els posà en contacte amb l'escola francesa dels *Annales* (amb historiadors com March Bloch o Fernand Braudel, entre altres) o fins i tot com els havia arribat a fer conèixer el marxisme, ni que fos de manera indirecta. El mestratge de Vicens havia proporcionat una primera generació d'historiadors, entre els quals podem citar Joan Reglà (1917-1973) i l'igualadí Joan Mercader i Riba (1917-1989); amb Emili Giralt i, el seu company de fatigues a la recerca de la immigració francesa, Jordi Nadal i Oller, significava l'entrada en escena una segona onada d'historiadors que han estès la seva influència fins als nostres dies. Giralt, home de profundes conviccions catalanistes, també recordava en aquesta entrevista la influència de Ferran Soldevila a través dels clandestins Estudis Universitaris Catalans.

Amb aquest bagatge, Emili Giralt es va posar a treballar en una tesi sobre el comerç marítim barceloní del segle XVII, la qual cosa poc tenia a veure amb l'àmbit local o comarcal extra-barceloní ni amb l'estudi de la població, però sí que li va permetre iniciar una sèrie de treballs relacionats amb el desenvolupament agrari i el comerç a la Catalunya moderna. D'entre aquests treballs m'agradaria destacar-ne dos. El primer és “La viticultura y el comercio catalán del siglo XVIII”, publicat a la revista *Estudios de Historia Moderna* el 1953; i el segon es titula “En torno al precio del trigo en Barcelona durante el siglo XVI”, a la revista *Hispania*, l'any 1958. Malgrat tot, ambdós treballs posaven en relació la tesi en curs amb els principals focus d'interès dels treballs de Giralt perquè en ambdós articles hi ha de rerefons la història del desenvolupament de la població i les relacions d'aquesta i del comerç amb l'agricultura.

El primer gran treball publicat, a quatre mans això sí, per Emili Giralt fou el resultat, en certa manera, de la casualitat. Tot investigant a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, Giralt i Nadal van trobar entre els lligalls del Consell d'Aragó les llistes que, en època de la guerra amb França, es van fer dels francesos residents a Catalunya, la qual cosa els portà a estudiar la immigració francesa en el marc de l'estudi de la població catalana dels segles XVI i XVII. Aquest fet implicà que els dos historiadors es desplaressin cap a Tolosa de Llenguadoc i cap a París. Ambdós van ser acompanyats pel mateix Fernand Braudel, el qual els ajudà a publicar el treball en francès amb el títol *La population catalane de 1553 à 1717. L'immigration française et les autres facteurs de son développement* (París, SEVEN, 1960). Aquest treball ha restat inèdit en la nostra llengua durant quaranta anys, fins que l'editorial Eumo decidí publicar-lo amb el títol *Immigració i redreç demogràfic. Els francesos a la Catalunya dels segles XVI i XVII* (Eumo Editorial, Vic, 2000). Tal com diu Jaume

Torras en la seva presentació, el llibre no havia tingut la repercussió que *a priori* es podria esperar i em sembla que, lamentablement, la seva publicació en català tampoc l'ha tinguda, tot i que és un llibre molt oportú per llegir ara tenint en compte que Giralt i Nadal ens mostren en ell com la immigració francesa va ser un element clau en la recuperació demogràfica de la població catalana i l'abast de la seva contribució en l'economia d'aquella època. Un epígon d'aquesta línia de treball és la publicació, el 1966, de *La immigració francesa a Mataró durant el segle XVII*, que Giralt i Nadal presentaren al Premi Iluro 1963 de la Caixa d'Estalvis de Mataró. Si la influència del treball de Jordi Nadal i Emili Giralt no ha estat notòria a Catalunya, sí que ha tingut algunes influències en treballs de la nostra comarca en autors com Antoni Massanell, la malaurada Àngels Torrents o Francisco Muñoz.

Tanmateix, si hem d'associar el nom d'Emili Giralt a una branca de la història, el que surt en primer lloc és el de la Història Agrària. Si Jordi Nadal és la referència a Catalunya de la Història Industrial, Emili Giralt i Raventós ho és de la Història Agrària. La preocupació per

l'evolució de l'agricultura i, molt especialment, de la vitivinicultura és el que ha vertebrat bona part de la recerca d'Emili Giralt des de bon principi. Poc abans d'acabar la llicenciatura, el 1950, va participar a la I Assemblea Intercomarcal del Penedès i Conca d'Òdena celebrada a Martorell el 1950, tot presentant un treball titulat "Evolució de l'agricultura al Penedès. Del cadastre de 1717 a l'època actual" (publicat a Igualada, el 1951, en les actes d'aquesta trobada). Aquest treball i el que hem esmentat d'"Estudios de Historia Moderna" de 1953 han marcat l'agenda de recerca de les persones que, a Catalunya, han volgut dedicar-se a l'estudi de la vitivinicultura catalana dels segles XIX i XX i em sembla que encara són obres de referència per a la major part dels autors actuals, malgrat el pas dels anys.

Giralt va iniciar els treballs sobre el desenvolupament de la vitivinicultura, traçant-ne les línies generals del seu desenvolupament dels segles XVIII i XIX tot remarcant la seva expansió inicial per les comarques litorals i el seu desplaçament posterior cap a les comarques de l'interior, a mesura que transcorrien els anys i determinant com a "edat d'or" el període immediatament anterior a l'arribada de la fil·loxera al nostre país. Així doncs, Emili Giralt obria una agenda que després han continuat autors com Josep Colomé, Llorenç Ferrer, Josep Pujol o Francesc Valls. Malgrat la diversitat de la producció bibliogràfica del nostre biografiat, la història de l'evolució del conreu de la vinya i de la producció del vi l'han seguit interessant fins al final mateix de la seva vida. En aquest sentit, en la seva darrera etapa com a investigador, Emili Giralt ha tingut especial interès en l'estudi dels orígens de la indústria del cava. Respecte a aquest tema, Giralt parteix de dues comunicacions a congressos que van ser publicades després en sengles actes ("Origines du 'cava' de Catalogne", *Le vin des historiens. Actes du 1er Symposium Vin et Histoire, 19-21 mai 1989*, Château de Suze-la-Rousse, 1990 i l'"Elaboració de vins escumosos abans de 1900", *Vinyes i vins: mil anys d'història. III Col·loqui d'Història Agrària* [1990], Barcelona, 1993), per continuar amb la publicació del llibre *Els inicis del cava: Mont-Ferrant. Agustí Vilaret i Centrich (1820-1903)* (Blanes, 1998) i de l'article dedicat a Manuel Raventós als llibres *100 empresarios españoles del siglo XX* i *Cien empresarios catalanes*.⁽²⁾ En aquests treballs, a banda dels pioners del cava o xampany, com en deien abans, Giralt remarca la figura de l'enginyer madrileny Luis Justo Villanueva, el qual va influir sobre la generació que va aconseguir posar el cava com a producte de consum comercialitzable a Catalunya (podem citar els noms de Francesc Gil, de Reus, de Miquel Esquirol, de Vilanova, d'Agustí Vilaret, de Blanes, i de Manel Raventós, de Sant Sadurní). Malgrat ser una línia truncada pels problemes de salut propis de l'edat i per la seva mort, Giralt té en els treballs que ha iniciat Francesc Valls un continuador solvent.⁽³⁾

La seva preocupació per la història de la viticultura el va conduir a abordar un tema espinós per a un vilafranquí en plena època franquista, com és el del conflicte rabassaire amb la publicació de l'article "El conflicto rabasaire y la cuestión agraria en Cataluña 1936" (*Revista de Trabajo*, n. 3, 1964, pp. 51-72), article en el qual va tenir l'encert de situar el conflicte en els seus termes històrics, assenyalant les èpoques diverses per les quals va passar el moviment dels rabassaires però posant al centre de tot el contracte de rabassa morta i la seva desnaturalització. Novament, Giralt obria un camí que continuaria ell mateix ("Mouvements paysans de la fin du XVII siècle à nous jours", *Rapport espagnol XIIIe Congrès International des Sciences Historiques. Moscou 1970*, Paris-L'Haia, 1971; "L'agricultura i els problemes agrosocials durant el segle XX", a *Història de Catalunya Salvat*. V, Barcelona, 1978; "Le métayage en Catalogne (XIXe et XXe siècles)", *Bulletin du Centre d'Histoire Économique et Sociale de la Région Lyonnaise*, 3-4, 1989) però que ampliarien, diversificarien i aprofundirien altres autors com Albert Balcells, el ja esmentat

Josep Colomé o Enric Tello. Aquesta preocupació pels moviments socials agraris va portar Giralt (en col·laboració amb Albert Balcells, Josep Termes i Alfons Cucó) a presentar una cronologia i una bibliografia dels moviments socials als Països Catalans.⁽⁴⁾

Finalment, en referència a la Història Agrària, cal destacar un front que Giralt ha abordat amb encert: el de la síntesi historiogràfica. En aquest sentit, crec que mereix un lloc destacat el capítol “L’agricultura” dins d’un dels volums dedicats al segle XIX de la *Història econòmica de la Catalunya Contemporània* (Barcelona, Enciclopèdia Catalana, 1990), el qual es nodreix d’aportacions anteriors però és encara ara una bona introducció al desenvolupament agrari de la Catalunya decimonònica.⁽⁵⁾ La culminació de tot plegat és la direcció de la *Història Agrària dels Països Catalans*, una obra en quatre volums, publicada per la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació i per les Universitats Catalanes, que aplega tots els especialistes en Història Agrària de totes les èpoques que han treballat als països de parla catalana.

Abans d’abordar un darrer grup de publicacions dedicades al Penedès, crec que cal fer referència a la influència que va tenir la seva estada al País Valencià entre 1965 i 1971. Com molts altres historiadors catalans (Nadal, Lluch, Garrabou...), Emili Giralt va passar per la Universitat de València abans de retornar a Barcelona. Allà va desenvolupar una insigne tasca docent però també va fer dues coses més. Una, intentar comprendre l’entorn en el qual es movia ell mateix i, l’altra, promoure tot un conjunt de recerques sobre la història valenciana que anés més enllà d’algunes notes erudites que apareguessin en programes de festes locals. Això va donar lloc a dos estudis sobre el País Valencià titulats “Problemas históricos de la industrialización valenciana” (*Estudios Geográficos*, 112-113, 1968) i “La introducción del guano como fertilizante agrícola en el País Valenciano y en Cataluña” (*III Congreso Nacional de Historia de la Medicina. Valencia 1969*, Madrid, 1971). En el primer, Giralt es preguntava per les causes que van fer que, tot i reunir condicions, el País Valencià no seguís el mateix camí industrialitzador que la veïna Catalunya, tot conclouent que l’eclosió mateixa d’una agricultura moderna va absorbir bona part dels capitals que haurien hagut d’anar a la indústria, després de l’enfonsament del sector seder valencià. Tot i que, en termes de recerca ha estat superat, precisament els resultats posteriors han tornat a posar en vigència les tesis que Giralt va llençar a finals dels anys seixanta. El segon és un estudi sobre la difusió de l’ús dels nitrats orgànics a Catalunya i València.⁽⁶⁾ Fruit de l’empremta que va deixar en el seu pas per la Universitat de València hi ha el volum que recull un bon nombre de treballs de Giralt publicat amb motiu de la concessió del doctorat *honoris causa* per aquella Universitat (*Empresaris, nobles i vinyaters. 50 anys de recerca històrica*, València, Universitat de València, 2002).

Cal fer un darrer esment, ara sí, a la seva producció penedesenca. Després del seu pas per la Universitat de Barcelona com a estudiant, la producció de temàtica local o comarcal penedesenca no abundaren en la seva producció. Tanmateix, destaca la intervenció al *Coloquio Comarcal sobre Economía del Penedés* en el marc de la III Exposició i Fira Oficial de la Vinya i del Vi de 1963 (Vilafranca, 1966) en què Emili Giralt va saber assenyalar les mancances del desenvolupament econòmic de Vilafranca i la seva comarca. A més, podem ressenyar una notable síntesi sobre la regió del Penedès a la *Geografía de Catalunya* (Solé i Sabaté, L., dir, Barcelona, Aedos, volum III), que va més enllà d’una simple descripció geogràfica i que, per al coneixement de l’estat del Penedès a finals dels anys seixanta, continua essent de consulta obligada. I, encara, un treball

d'història agrària publicat per l'Institut d'Estudis Penedesencs el 1977 amb el títol *Tècniques, rendiments i canvis de conreu en una finca catalana del segle XVIII*.

Sembla, però, que Giralt hagi tancat un cercle en l'etapa final de la seva vida, ja que en els darrers anys s'ha prodigat pel que fa a les publicacions que tenen a veure amb el Penedès o amb Vilafranca. Així, podem constatar l'aparició de dos articles als *Estudis Històrics dels Arxius de Protocols*: un que rescata la publicació de l'IEP abans esmentada amb el mateix títol (*Estudis Històrics dels Arxius de Protocols*, 20, 2002) i l'altre, en col·laboració amb Jordi Vidal i Pla, titulat "Notes i 'anyades' en els protocols de Vilafranca del Penedès: segles XIV-XVIII" (*Estudis Històrics dels Arxius de Protocols*, 21, 2003). Cal no oblidar la veritable devoció que el doctor Giralt ha tingut sempre pels documents notariaus. Però destaquen sobretot la seva participació en l'obra coordinada per Josep Colomé titulada *De l'aiguardent al cava. El procés d'especialització vitivinícola a les comarques del Penedès-Garraf* (Vilafranca del Penedès, El 3 de Vuit - Ramon Nadal editor, 2003) que Giralt encapçala amb el que gairebé és un lema: "Terra, ceps, homes". En aquest treball, Giralt fa un repàs de les varietats de vinya que poblaren el Penedès abans de la fil·loxera, dels canvis que va suposar la seva arribada i dels homes que van impulsar els diversos congressos vitícoles que hi va haver a Catalunya a finals del segle XIX i que es feren per millorar-ne el conreu. És especialment interessant l'apèndix que, amb el títol "Notes històriques d'ampelografia penedesenca", recull fins a noranta-dues varietats de raïm que han tingut presència a la nostra regió. La darrera publicació d'Emili Giralt fa referència a Vilafranca i a la seva historiografia. Es tracta del "Pròleg" a la *Història de Vilafranca del Penedès* coordinada per Ramon Arnabat i Jordi Vidal (Edicions i propostes culturals Andana, Vilafranca del Penedès, 2008), en el qual fa un acurat repàs de les diverses històries que s'han escrit fins al moment de la nostra vila. Sortint de Vilafranca i tornant-ne, Emili Giralt ha estat més que un vilafranquí il·lustre, ha estat un apassionat per la història.

NOTES

- (1) Vegeu "Aproximació bio-bibliogràfica" a CONGOST I COLOMER, ROSA; FERRER I ALÓS, LLORENÇ, editors, *Homenatge al Dr. Emili Giralt i Raventós. Estudis d'Història Agrària*, 17, pp. 30-34.
- (2) "Manuel Raventós (1862-1930) y los vinos espumosos catalanes", a Torres, Eugenio, dir., *100 empresarios españoles del siglo XX*, Madrid, 2000, LID Editorial Empresarial; "Manuel Raventós i Domènech [1862-1930]", CABANA, Francesc, coord., *Cien empresarios catalanes*, Madrid, 2006, LID Editorial Empresarial.
- (3) Vegeu, per exemple, VALLS, F., "Competiendo con el champagne. La industria española de los vinos espumosos antes de la Guerra Civil", *Revista de Historia Industrial*, 33 (XVI-1), 2007.
- (4) GIRALT, E.; BALCELLS, A.; TERMES, J. *Els moviments socials a Catalunya. País Valencià i les Illes. Cronologia, 1800-1939*, Barcelona, Lavinia, 1967 (d'aquest llibre hi ha una versió de 1978 editada per la Magrana i una en espanyol per Nova Terra, el 1970). GIRALT, E.; BALCELLS, A.; CUCÓ, A.; TERMES, J. et al., *Bibliografia dels moviments socials a Catalunya, País Valencià i les Illes*, Barcelona, Lavinia, 1972.
- (5) Vegeu també GIRALT, Emili, *Los estudios de historia agraria en España (1940-1961). Orientaciones bibliográficas*, Barcelona, Teide, 1962; "L'agricultura catalana durant el segle XVIII", "Les transformacions agràries del segle XIX" i el ja esmentat "L'agricultura catalana i els problemes agrosocials durant el segle XX", a *Història de Catalunya Salvat*, Barcelona, Salvat, volums V i VI.
- (6) Aquests articles han estat reeditats. "Problemas históricos..." es va incloure en català com a introducció històrica del llibre *L'estructura econòmica del País Valencià*, València, Estel, 1970. Després aparegueren ambdós a una recopilació titulada *Dos estudios sobre el País Valenciano*, València, Almadín, 1978.